

CARDONA
DESAPAREGUDA

AUTORIA DESCONEGUDA / AHC - FONTS PLANAS MONTANYA

Jaume Barberà - Jesús Casas - Francesca Tort

CARDONA

DESAPAREGUDA

 efadós[®]

Ajuntament de Cardona

CARDONA DESAPAREGUDA

Col·lecció «Catalunya Desapareguda»

Primera edició: març del 2026

© dels textos: Jaume Barberà Soler,
Jesús Casas Nadal i Francesca Tort Vilà

© del pròleg: Andreu Galera i Pedrosa

© de les fotografies: diversos autors

© de la col·lecció: Editorial Efadós

© de l'edició: Editorial Efadós
i Ajuntament de Cardona

EDITORIAL EFADÓS

Carrer d'Edison, 3, nau A
Polígon industrial Les Torreneres
08754 El Papiol (Baix Llobregat)
Telèfon 93 673 12 12
efados@efados.cat
www.efados.cat

AJUNTAMENT DE CARDONA

Plaça de la Fira, 1
08261 Cardona (Bages)
Telèfon 93 869 10 00
cardona@cardona.cat
www.cardona.cat

Hi col·labora:

Arxiu Històric de Cardona

Idea original i disseny:

Editorial Efadós

Assessorament lingüístic:

M. Neus Doncel Saumell

Fotografia de la coberta:

Autoria desconeguda / AHC - Fons Planas Montanyà

Acrònims:

AFCEC (Arxiu fotogràfic del Centre Excursionista
de Catalunya)

AHC (Arxiu Històric de Cardona)

ANC (Arxiu Nacional de Catalunya)

SPAL (Servei del Patrimoni Arquitectònic Local
Diputació de Barcelona)

ISBN 979-13-87658-66-3

DL B-1639-2026

Imprès a Catalunya

Tota forma de reproducció, distribució, comunicació pública
o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb
l'autorització dels seus titulars, salvant l'excepció prevista per
la llei. Si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment
d'aquesta obra, dirigiu-vos a CEDRO (Centre Espanyol de
Drets Reprogràfics) - www.cedro.org

Índex

Pàg. 6

PRÒLEG

Perspectiva i realitat d'un temps viscut

Pàg. 8

INTRODUCCIÓ

Un viatge visual i mental al passat

Pàg. 13

CARDONA

Una vila emmurallada

Pàg. 97

LA COROMINA

Un poble entorn del camí ral

Pàg. 131

L'ENTORN

Un ric patrimoni

Pàg. 184

ÍNDEX ALFABÈTIC

Pròleg

PERSPECTIVA I REALITAT D'UN TEMPS VISCUT

Andreu Galera i Pedrosa, director de l'Arxiu Històric de Cardona

El llibre que teniu a les mans respon a la voluntat de fer-vos present l'evolució de Cardona en el darrer segle i mig a través d'una tria de les imatges captades mitjançant la fotografia. Cadascuna ens mostra una realitat fugaç que respon al criteri del seu autor, que podia anar des del fotògraf d'estudi professional que volia ampliar les col·leccions de les seves edicions comercials fins a l'estudiós a la recerca del gloriós passat de la nostra població, passant, evidentment, per l'excursionista. I és que la Cardona de la fotografia en blanc i negre encara respirava l'alè d'una població mil·lenària. El prodigi obrat per la natura en el salí i la seva

Muntanya de Sal, afegit a la monumentalitat del castell i una vila murada amb torres i portals, en què l'edat mitjana encara es mostrava amb tota la seva magnificència, els van inspirar a l'hora de captar aquestes instantànies.

Qui escriu aquest text és fill del segle passat. La cinquantena llarga d'anys que ja sumo m'han permès veure la transformació viscuda per valorar encara més allò que va ser. I com la Cardona dels nostres besavis es va emmirallar en la creença que, per assolir la modernitat i el progrés, calia sacrificar una part de la feixuga herència de la nostra història, de vegades d'una manera conscient i, d'altres, simplement, per l'atzar. No vull ser dogmàtic i perdre de vista les necessitats del present. Però la meva mirada no deixa de ser la mateixa que la dels ulls d'aquell nen

que, ara ja fa molt, contemplava, embadalit, el nostre castell des del pont de Sant Joan per demanar-se qui l'havia construït i com. Aquesta curiositat vocacional i la voluntat de trobar respostes convincents mitjançant les ciències socials van inspirar aquell noi a ser la persona que és avui. I a desenvolupar una activitat professional fonamentada en la sensibilitat per la història i el respecte pel patrimoni heretat.

I arribada l'hora del relleu generacional en la qual els joves entomen el destí de Cardona, vull creure que aquest llibre serà una magnífica eina de reflexió per projectar escenaris de futur a partir de l'humanisme, el coneixement i la cura del llegat que representa una vila mil·lenària.

AUTORIA DESCONEGUDA / ARXIU DE LA REIAL ACADEMIA CATALANA DE BELLES ARTS DE SANT JORDI

Introducció

UN VIATGE VISUAL I MENTAL AL PASSAT

Jaume Barberà, Jesús Casas i Cesca Tort

Les imatges publicades en aquest llibre formen part del gran corpus fotogràfic recollit de les nombroses persones cedents i del fons de l'Arxiu Històric de Cardona per a *L'Abans: Recull gràfic de Cardona* publicat per l'editorial Efadós.

Quan se'ns va proposar la gènesi de *Cardona desapareguda*, dins de la col·lecció que Efadós ja fa alguns anys que edita sobre pobles, viles i ciutats de Catalunya, vam dir que sí de seguida. A l'instant vam acceptar el repte i ens vam posar a treballar-hi. Segurament, el fet que dos de nosaltres ja haguéssim participat en la confecció de *L'Abans* de Cardona, que tanta satisfacció ens

va proporcionar, ha estat el principal factor que ens ha fet decidir a dur a terme aquest treball.

El primer pas ha consistit en la tria de les fotografies que s'han considerat més adients, tant per part de l'editorial com per part nostra. Han estat unes imatges que reflecteixen molts dels canvis o desaparicions soferts pel municipi cardoní en diferents àmbits: carrers, cases, fàbriques, ponts, esglésies, capelles, escoles, comunicacions, vestigis històrics, mercats, actes religiosos, celebracions civils, tradicions, costums... Tot això i més fent un recorregut marcadament geogràfic, no pas cronològic.

La segona tasca ha estat la divisió de les fotografies en tres blocs: «La vila», «La Coromina» i «L'entorn».

AUTORIA DESCONEGUDA / FONDS JOSEP MARIA VILALTA

CARAMELLES A LA PLAÇA

A la pàgina anterior, la colla de dones caramellaires dirigides per Jaume Vendrell, «el Jaumet Tomasa», ofereixen els seus cants, acompanyades per una orquestra, als corominesos a la plaça d'Àngel Guimerà.

LLAURAR AMB L'ANIMAL

Un pagès llaura la terra d'una de les feixes situades a la partida dels Collassos als anys setanta. Aquesta manera de llaurar va perdurar fins a l'aparició generalitzada dels tractors.

FOTO ART / FONTS FOTO-ART

I, finalment, la feina més feixuga, la que més temps i dedicació ens ha ocupat, ha estat, sens dubte, la de dotar cada imatge d'un peu de text que destaqués, clarament i fidelment, el que s'hi veia, les dades històriques corresponents i els canvis soferts, fossin del tipus que fossin, comparats amb l'actualitat. No cal dir que, per aconseguir-ho amb el màxim de rigor, ens hem valgut, sobretot, de l'extensa bibliografia i d'articles publicats en revistes i butlletins locals. Tot això ho hem dut a terme amb l'objectiu que el lector es vegi complagut amb la lectura i amb la vista de molts aspectes del passat cardoní. A les persones de més edat, el repàs, pàgina a pàgina, de les imatges d'indrets i de persones de

segur que les submergirà mentalment en el passat, en un agradable retorn a un món amb coses i dades potser oblidades o mig oblidades, a una probable recuperació de la memòria col·lectiva. Als més joves els farà descobrir un món a voltes diferent, o fins i tot desaparegut, que van viure els seus avantpassats, que encara podran conèixer i del qual podran gaudir com si fessin un viatge mental a temps pretèrits.

Gaudiu-ne tots. Llegiu-lo i mireu-lo. Feu aquest viatge als anys plens de vicissituds personals viscudes pels que ens van precedir, de tota mena de canvis o desaparicions que recull *Cardona desapareguda*. Per a nosaltres ha estat un gran plaer.

AUTORIA DESCONEGUDA / AHC - FONTS PLANAS MONTANYA

CARDONA

Una vila emmurallada

Els orígens de Cardona cal situar-los al segle XI, després que el comte Guifré el Pilós construís el castell l'any 886 i posteriors, i que el vell comte Borrell II de Barcelona li concedís la carta de poblament l'any 986, amb la qual ja s'indicava als habitants del castell i del seu terme que podien tenir sempre un negoci net, mercat lícit i moneda única. Tot això va provocar el desenvolupament del nucli entre muralles, que va esdevenir un important mercat i punt de trobada de tota mena de viatgers: mercaders, pelegrins, etc. provinents del Pirineu i de l'altre costat. A la segona meitat del segle XI, el nucli de Cardona estava ja ben consolidat entorn de l'actual carrer d'Escasany (antic carrer Major del Mercat). Aviat, però, va requerir la protecció i la defensa d'un recinte emmurallat del qual actualment només resten alguns vestigis. L'augment demogràfic esdevingut a la segona meitat del segle XIII en el marc de l'expansió econòmica catalana va comportar que aquella primera muralla quedés inclosa en la trama urbana ampliada. Entre els segles XIV i XV es van fer tots els portals i 1.700 metres de muralla.

A VISTA D'OCELL

Vista aèria de la vila i del castell, des de ponent, presa l'any 1955. De les muralles del segle XIV que delimitaven el que era el nucli primigeni només queden els dos trams que baixen del castell, un d'ells a la Serra, i tres dels quatre portals principals: portal de Graells o portal de Santa Maria, portal de Barcelona o portal de Nost- tra Senyora de la Pietat i portal de Sant Miquel o portal de Capdevila. A mig- dia i a tramuntana encara s'observa el paisatge rural que envoltava la vila, amb feixes de vinya i oliveres.

AUTOR NO IDENTIFICAT / AHC - FONTSÈRIE GENERAL

